

ผลกระทบของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) ต่อสภาพเศรษฐกิจ
และสังคม และแนวทางการจัดการของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต
Impacts of Corona Epidemic Disease (COVID-19) on Socio-Economic
Conditions and Coastal Community Management Guidelines
for Phuket Province

ดิษย์อร อิทธีริยาสุนทร^{1*}, พูลศรี วันธงไชย¹, ดุสิต เวชกิจ², สุติดา มณีเนกคุณ³ อภิษฎา เรืองเกตุ³
Disaorn Aitthiariyasunthon^{1*}, Poonsri Wanthongchai¹, Dusit Wechakit²,
Sutida Maneeanakekul³, Apisada Rueangket³

¹สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย 10210

²สมาคมศิษย์เก่าคณะวนศาสตร์ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย 10900

³สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย 11120

¹Mangrove Forest Resources Research and Development Institute, Department of Marine and Coastal Resources, Bangkok, Thailand, 10210

²Forestry Alumni Society, Faculty of Forestry, Kasetsart University, Bangkok, 10900

³School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi Thailand, 11120

*Corresponding author: disaorn36@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์ 1) ผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) ต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต ในพื้นที่อำเภอถลาง และอำเภอเมืองภูเก็ต และ 2) แนวทางการจัดการของชุมชนชายฝั่ง โดยการวิจัยแบบผสม (mixed method) เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ คือ เก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 380 ครั้วเรือน และประชุมกลุ่มย่อยกับสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจำนวน 2 ครั้ง และประชุมระดับจังหวัดจำนวน 1 ครั้ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 72.1 ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโควิด เช่น ต้นทุนในการประกอบอาชีพมีราคาสูงขึ้น ขายของได้น้อยลง ต้องปิดกิจการ มีจำนวนผู้ว่างงานเพิ่มขึ้น และมีภาวะหนี้สินเพิ่มขึ้น ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบจากโควิด-19 ต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชายฝั่งภูเก็ต มี 4 ตัวแปร 1) การเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ 2) แหล่งเงินกู้จากสถาบันการเงินเฉพาะกิจ 3) แหล่งเงินกู้จากสถาบันการเงินธนาคารพาณิชย์ และ 4) ภาวะหนี้สิน แนวทางการจัดการเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การลดรายจ่ายครัวเรือนและหารายได้เสริม โดยมีกลยุทธ์เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือการแพร่ระบาดของโรค ในระยะยาว จำนวน 4 กลยุทธ์ 1) ขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและสังคมบนฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 2) ยกระดับผลผลิตชุมชนชายฝั่งให้มีมูลค่าสูงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนชายฝั่ง 3) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารตามแนวทางกองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินท้องถิ่น และ 4) ส่งเสริมการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลน ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน

คำสำคัญ : ผลกระทบของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019, ชุมชนชายฝั่ง, แนวทางการจัดการ, ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

Abstract

A study focused on 1) the impact of the corona epidemic disease 2019 (COVID-19) on the socio-economic conditions of coastal communities, and 2) guideline for the management of Coastal Communities in Phuket Province. The study was conducted in coastal communities in Thalang District and Mueang Phuket District, using mixed method approach, combining both quantitative and qualitative research methods. It included a questionnaire of 380 coastal community populations, two focus group meetings with members of the Marine and Coastal Resource Conservation Network, and one provincial-level forum. The study found, with 72.1% of the sample group was significantly impacted by the COVID-19 pandemic, including increased occupation costs, reduced sales, business closures, a rise in unemployment, and growing levels of debt. The variables associated with the impact of COVID-19 on the livelihoods of coastal communities in Phuket Province include four factors: 1) Membership in a savings cooperative, 2) Access to loans from specialized financial institutions, 3) Access to loans from commercial banks, and 4) levels of debt. The management approach focuses on conserving marine and coastal resources, reducing household expenses, and seeking additional income. Four key strategies can be formulated to prepare for the long-term response to the COVID-19 epidemic, 1) driving the community economy and society based on marine and coastal resources; 2) raising the value of coastal community productivity to enhance the quality of life of coastal communities; 3) enhancing management efficiency in accordance with village fund guidelines and local financial institutions; and 4) promoting participative and sustainable mangrove and marine and coastal resources management.

Keywords: impact of COVID-19, coastal communities, guideline for the management, marine and coastal resources

บทนำ

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) หรือโรคโควิด 19 ที่ระบาดอย่างรุนแรงและต่อเนื่องในช่วงปี 2563-2564 ได้ส่งผลกระทบไปถึงมิติเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ชีวิตของประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะยาวอย่างมีนัยสำคัญ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) ภาคการประมง เป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบ จากรายงานของศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (2564) พบว่าช่วงปลายเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563 ที่เริ่มมีการระบาด ชาวประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่ยังสามารถออกทำประมงได้เป็นปกติ แต่มีขั้นตอนเพิ่มขึ้นหากต้องออกเรือประมงหลังเวลาเคอร์ฟิว และได้รับผลกระทบเกี่ยวกับการขายสินค้าเมื่อพ่อค้าคนกลางหรือแพปลาไม่สามารถเดินทางไปส่งสัตว์น้ำที่ตลาดค้าส่งได้ หรือการที่ตลาดสดถูกรัฐควบคุมการดำเนินการ และไม่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศไทย นอกจากนั้นยังประสบปัญหาการขายสัตว์น้ำแบบขายสด เนื่องจากพ่อค้าคนกลางไม่รับซื้อ หรือรับซื้อในราคาต่ำ ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านต้องปรับตัวและเปลี่ยนช่องทางการขายสินค้าเป็นรูปแบบออนไลน์มากขึ้น และปรับเป็นสินค้าแปรรูปมากขึ้น

ในปี 2562 จังหวัดภูเก็ตมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเป็นอันดับสามของประเทศ และมีนักท่องเที่ยวมากที่สุดในปีใด (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) ข้อมูลจากสำนักงานสถิติจังหวัดภูเก็ต (2562) สรุปได้ว่า สภาพทางเศรษฐกิจรายได้หลักของจังหวัดภูเก็ต มาจากธุรกิจการท่องเที่ยว ภูเก็ตจึงเป็นจังหวัดที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากสถานการณ์การระบาด ในช่วงปี 2563-2564 และช่วงการระบาดระลอกใหม่

(เมษายน 2564) ที่มีการระบาดอย่างรุนแรงและมีการยกระดับการควบคุม จนรัฐบาลต้องออกแผนฟื้นฟูการท่องเที่ยวผ่านโครงการภูเก็ตแซนด์บ็อกซ์ (Phuket Sandbox) ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม – 28 กันยายน 2564 (กรมประชาสัมพันธ์, 2564) แต่สถานการณ์ในช่วงเวลาดังกล่าวยังมีผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดภูเก็ต, 2564)

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจึงดำเนินโครงการศึกษาผลกระทบจากการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) ต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชายฝั่งและแนวทางการจัดการในพื้นที่ชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนชายฝั่งได้รับ รวมถึงศึกษาแนวทางการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สำหรับนำไปใช้ประโยชน์วางแผนการดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือการแพร่ระบาดของโรคในระยะยาว เพื่อแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนชายฝั่ง เพื่อให้ชุมชนชายฝั่งสามารถพึ่งพาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน อันจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. สำรวจผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชายฝั่งจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) ของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต
2. วิเคราะห์แนวทางการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและชุมชนชายฝั่งเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) ในระยะยาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้รวบรวมข้อมูลจากชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต รวม 2 อำเภอ 6 ตำบล 16 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลปากคลอก ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง และตำบลเกาะแก้ว ตำบลฉลอง ตำบลรัชฎา ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต ในระหว่างเดือนมกราคม 2564 ถึงเดือนมีนาคม 2565 ด้วยการวิจัยแบบผสม (mixed method) ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research): กำหนดโครงสร้างแบบสอบถามที่ประกอบด้วยคำถามปลายปิด (Close Ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) ทดสอบคุณภาพแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน และนำแบบสอบถามไปทดลองกับชุมชนชายฝั่งจำนวน 2 ครั้ง เพื่อทบทวนปรับปรุงแบบสอบถามให้มีความเที่ยงตรงของเนื้อหา คำนวณกลุ่มตัวอย่างจากชุมชนชายฝั่งที่มีทั้งหมด 6,164 ครัวเรือน (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2564) ด้วยสูตร Taro Yamane (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวน 380 ครัวเรือน เก็บข้อมูลด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) ตามสัดส่วนประชากรระดับอำเภอ ดังนี้

1.1 อำเภอเมือง มีชุมชนชายฝั่ง 3,892 ครัวเรือน สุ่มเก็บตัวอย่าง 240 ครัวเรือน

1.2 อำเภอกลาง มีชุมชนชายฝั่ง 2,272 ครัวเรือน สุ่มเก็บตัวอย่าง 140 ครัวเรือน

นำข้อมูลมาวิเคราะห์แปลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ แสดงค่าร้อยละ (Percentage) การจัดเรียงลำดับ (Sorting) และวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient (r) โดยมีเกณฑ์การหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

- ค่า r = 0.01-0.25 มีความสัมพันธ์กันเล็กน้อย
- = 0.26-0.55 มีความสัมพันธ์กันระดับปานกลาง
- = 0.56-0.75 มีความสัมพันธ์กันระดับสูง
- = 0.76-0.99 มีความสัมพันธ์กันระดับสูงมาก
- = 1 มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการจัดเวทีประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) เพื่ออภิปรายใน 4 ประเด็นหลัก คือ เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และแนวทางการจัดการ กับสมาชิกกลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต ดำเนินการในเดือนสิงหาคม 2564 จำนวน 2 ครั้ง ผู้เข้าร่วมประชุมครั้งที่ 1 จำนวน 18 คน ครั้งที่ 2 จำนวน 13 คน และจัดเวทีประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระดับจังหวัดในรูปแบบออนไลน์ จำนวน 1 ครั้ง ในเดือนมกราคม 2565 ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ผู้นำชุมชนชายฝั่ง สมาชิกกลุ่มเครือข่าย สมาชิกในชุมชน ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวม 46 คน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) สรุปตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกรอบกลยุทธ์และแนวทางการจัดการ

ผลการวิจัย

1. ผลกระทบโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) ต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต

1.1 ผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ

1) ผลกระทบต่ออาชีพหลัก พบว่า ช่วงก่อนการระบาดของโรคโควิด 19 หรือก่อนเดือนมีนาคม 2563 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว รองลงมาคืออาชีพรับจ้างทั่วไป และอาชีพประมงชายฝั่ง ร้อยละ 31.8 26.6 และ 14.2 ตามลำดับ และมีผู้ว่างงาน/ไม่ประกอบอาชีพ ร้อยละ 5.5 โดยช่วงเกิดการระบาดเมื่อมีนาคม 2563 ถึง มิถุนายน 2564 พบว่า มีผู้ว่างงานเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 13.7 ผู้ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างทั่วไป ลูกจ้างบริษัทเอกชน ประมงพาณิชย์ มีจำนวนลดลง โดยอาชีพที่พบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นมี 2 อาชีพ ได้แก่ อาชีพประมงชายฝั่ง และอาชีพเกษตรกรรม (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 อาชีพหลักของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต ก่อนการระบาดของโรคโควิด 19 และช่วงมีการระบาด มี.ค.63 - มิ.ย.64 (n=380)

จำนวนคน (ร้อยละ)									
	ค้าขาย/ ทำธุรกิจ	รับจ้าง ทั่วไป	ประมง ชายฝั่ง	ลูกจ้าง เอกชน	ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	เกษตรกรรม	ประมง พาณิชย์	เพาะเลี้ยง สัตว์น้ำ	ว่างงาน/ ตกงาน
ช่วงก่อน COVID	121 (31.8)	101 (26.6)	54 (14.2)	52 (13.7)	14 (3.7)	6 (1.6)	4 (1.1)	1 (0.3)	21 (5.5)
ช่วง COVID (มี.ค.63-มิ.ย.64)	119 (31.3)	84 (22.1)	58 (15.3)	38 (10.0)	14 (3.7)	7 (1.8)	3 (0.8)	1 (0.3)	52 (13.7)

หมายเหตุ: มีกลุ่มตัวอย่างไม่ตอบคำถามหัวข้ออาชีพก่อนการระบาดจำนวน 6 ราย และอาชีพช่วงมีการระบาดจำนวน 4 ราย

2) ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ พบว่า ช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ครั้งที่ 1 (มี.ค.-มิ.ย. 63) มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 93.7 ได้รับผลกระทบต่ออาชีพ คือมีความยากลำบากในการประกอบอาชีพมากขึ้น ผลกระทบที่พบมากที่สุด คือ ต้นทุนสินค้าแพงขึ้น รองลงมาคือขายของได้น้อยลง และถูกพักงานทำให้ได้รับเงินน้อยลง คิดเป็นร้อยละ 50.3 43.5 และ 13.8 ตามลำดับ ในช่วงการระบาดระลอกใหม่ (ธ.ค. 63-มิ.ย. 64) พบว่า มีผู้ได้รับผลกระทบต่อการประกอบอาชีพร้อยละ 92.4 ผลกระทบที่พบมากที่สุด คือ ต้นทุนสินค้าแพงขึ้น รองลงมาขายของได้น้อยลง และเลิกขาย/ปิดกิจการ คิดเป็นร้อยละ 52.7 43.3 และ 12.8 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ผลกระทบโรคโควิด 19 ต่อการประกอบอาชีพของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต (n=380)

ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ	ช่วงการระบาด ครั้งที่ 1 (มี.ค.-มิ.ย. 63)		ช่วงการระบาดระลอกใหม่ (ธ.ค. 63-มิ.ย.64)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีผลกระทบ	24	6.3	29	7.6
มีผลกระทบ อย่างไร*	356	93.7	351	92.4
ซื้อสินค้าถูกลง	14	3.9	17	4.8
ซื้อสินค้าแพงขึ้น	179	50.3	185	52.7
ขายของได้น้อยลง	155	43.5	152	43.3
ขายของได้มากขึ้น	3	0.8	2	0.6
ถูกพักงาน ได้รับเงินน้อยลง	49	13.8	44	12.5
ถูกพักงาน ไม่ได้รับเงิน	25	7.0	26	7.4
ถูกเลิกจ้าง ได้รับเงินชดเชย	20	5.6	9	2.6
ถูกเลิกจ้าง ไม่ได้รับเงินชดเชย	41	11.5	38	10.8
เลิกขาย/ปิดกิจการ	38	10.7	45	12.8

หมายเหตุ: * สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

3) ผลกระทบต่อภาวะหนี้สินของครัวเรือน พบว่า ช่วงการระบาด ครั้งที่ 1 กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 76.3 มีภาวะหนี้สินครัวเรือนเพิ่มขึ้น เป็นหนี้สินที่เพิ่มขึ้นจากการใช้จ่ายอุปโภคบริโภคมากที่สุด รองลงมาคือผ่อนรถ และใช้ในการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 64.5 34.1 และ 29.3 ตามลำดับ สำหรับภาวะหนี้สินของในช่วงการระบาดระลอกใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 46.8 มีหนี้สินเพิ่มขึ้น จากการใช้จ่ายอุปโภคบริโภค มากที่สุด รองลงมาใช้ในการศึกษา และการใช้ผ่อนรถ คิดเป็นร้อยละ 99.4 36.5 และ 29.2 ตามลำดับ (ตารางที่ 3) ทั้งนี้การเพิ่มขึ้นของหนี้สินเนื่องจากจะต้องผ่อนจ่ายค่ารถหรือบ้านในจำนวนเงินเท่าเดิม ในขณะที่มีรายได้จากการประกอบอาชีพลดลง และพบว่าครัวเรือนที่มีภาวะหนี้สิน จำนวน 87 ราย (ร้อยละ 22.9) จำเป็นต้องกู้ยืมเงินจากแหล่งกู้ยืมต่างๆ เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน พบว่า มีการกู้เงินจากสถาบันการเงินเฉพาะกิจ ร้อยละ 100 รองลงมา กู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน/แหล่งทุนอื่น ร้อยละ 82.8 กู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 71.3 กู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน และเงินกู้ยืมในระบบ เท่ากัน คือ ร้อยละ 52.9 และกู้ยืมเงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ ร้อยละ 32.2

ตารางที่ 3 ผลกระทบโรคโควิด 19 ด้านภาวะหนี้สินของครัวเรือนของชุมชนชายฝั่งจังหวัด (n=380)

ภาวะหนี้สินของครัวเรือน	ช่วงการระบาด ครั้งที่ 1 (มี.ค.-มิ.ย. 63)		ช่วงการระบาดระลอกใหม่ (ธ.ค. 63-มิ.ย. 64)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีหนี้สิน	90	23.7	70	18.4
หนี้สินเท่าเดิม	-	-	132	34.7
หนี้สินเพิ่มขึ้น เกิดจาก*	290	76.3	178	46.8
ใช้จ่ายอุปโภคบริโภค	187	64.5	177	99.4
ใช้ผ่อนบ้าน/ที่ดิน	63	21.7	39	21.9
ใช้ผ่อนรถ	99	34.1	52	29.2
ใช้ในการทำเกษตร	13	4.5	14	7.9
ใช้ในการทำประมง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	31	10.7	28	15.7
ใช้ในการทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร	12	4.1	16	9.0
การรักษาพยาบาล/ความเจ็บป่วย	40	13.8	26	14.6
ใช้ในการศึกษา	85	29.3	65	36.5

หมายเหตุ: * สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

4) แหล่งเงินช่วยเหลือเยียวยา พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน ร้อยละ 96.1 ได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากสถานการณ์โรคโควิด 19 ผู้ที่ได้รับการเยียวยาจำนวน ร้อยละ 99.2 ได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากโครงการของรัฐบาล โครงการที่พบมากที่สุด คือ โครงการคนละครึ่ง รองลงมาคือโครงการช่วยเหลือผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และ โครงการเราไม่ทิ้งกัน คิดเป็นร้อยละ 70.2 33.1 และ 31.5 ตามลำดับ และพบว่ามีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือเยียวยา เพียงร้อยละ 3.9 (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แหล่งเงินช่วยเหลือเยียวยาของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ตในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 (n=380)

แหล่งเงินช่วยเหลือ/เยียวยา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ได้รับ	15	3.9
ได้รับ จากแหล่ง	365	96.1
อบต.	3	0.8
รัฐบาล	362	99.2
- ช่วยเหลือผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ	120	33.1
- เราไม่ทิ้งกัน	114	31.5
- ช่วยเหลือเกษตรกร	8	2.2
- กลุ่มผู้ไประบง	15	4.1
- ช่วยลดค่าน้ำ-ค่าไฟฟ้า	60	16.6
- เราเที่ยวด้วยกัน+กำลังใจ	4	1.1
- คนละครึ่ง	254	70.2
- เราชนะ	32	8.8

1.2 ผลกระทบต่อสภาพสังคมของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต

1) ระดับผลกระทบของสถานการณ์โรคโควิด 19 ต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 94.5 ได้รับผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต โดยมีครัวเรือนร้อยละ 72.1 ได้รับผลกระทบระดับมาก ครัวเรือนร้อยละ 20.6 ได้รับผลกระทบระดับปานกลาง ร้อยละ 7.2 ได้รับผลกระทบระดับน้อย และมีเพียงร้อยละ 5.5 ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าไม่ได้รับผลกระทบ

2) การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 51.8 เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 48.2 ไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยกลุ่มที่เข้าร่วมมากที่สุดคือ กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ ร้อยละ 58.9 รองลงมา เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน ร้อยละ 32.0 และเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทะเลและชายฝั่ง ร้อยละ 25.9 (ตารางที่ 5) และพบว่า ร้อยละ 38.9 ของจำนวนผู้เป็นสมาชิกกลุ่ม ตอบว่าการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 คือ ได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมภายในชุมชน ได้รับข่าวสารข้อมูลประชาสัมพันธ์ และได้ประโยชน์จากการกู้ยืมเงินและพักชำระหนี้

ตารางที่ 5 การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนชายฝั่ง จังหวัดภูเก็ต (n = 380)

การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่เข้าร่วม	183	48.2
เข้าร่วมเป็นสมาชิก	197	51.8
กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน	63	32.0
กลุ่มอนุรักษ์ทะเลและชายฝั่ง	51	25.9
กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์	116	58.9
กลุ่มเกษตรกรรวม	5	2.5
อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.)	3	1.5
กลุ่มสตรี/กลุ่มแม่บ้าน	39	19.8

หมายเหตุ: สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

3) ปัจจัยตั้งรับกับสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต พบว่า ปัจจัยที่สำคัญ 5 ลำดับแรก คือ ชุมชนมีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่อุดมสมบูรณ์ สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิต (ร้อยละ 53.2) สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีและช่วยเหลือเกื้อกูล (ร้อยละ 46.3) มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสถานการณ์ COVID-19 อย่างรวดเร็ว และทั่วถึง (ร้อยละ 41.8) มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง (ร้อยละ 40.5) และมีกลุ่ม/องค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง (ร้อยละ 36.3) (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ปัจจัยตั้งรับกับสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต (n = 380)

ปัจจัยในการตั้งรับกับสถานการณ์การระบาด	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ลำดับ
- มีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่อุดมสมบูรณ์ สามารถนำมาใช้ประโยชน์	164	53.2	1
- สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน	176	46.3	2
- มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสถานการณ์ COVID-19 อย่างรวดเร็ว และทั่วถึง	159	41.8	3
- มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง	154	40.5	4
- มีกลุ่ม/องค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง	138	36.3	5
- เข้าถึงบริการสาธารณสุข/สถานอนามัย/โรงพยาบาลได้สะดวก	136	35.8	6
- มีสัญญาณโทรศัพท์มือถือเข้าถึงทุกครัวเรือน	97	25.5	7
- หากถูกเลิกจ้าง ยังมีทางเลือกประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น ทำประมง ทำสวน	89	23.4	8
- มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอ	80	21.1	9
- มีโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมที่ดี (ถนน รถโดยสารสาธารณะ)	71	18.7	10
- มีสัญญาณอินเทอร์เน็ตเข้าถึงทุกครัวเรือน	67	17.6	11

หมายเหตุ: สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ผลการหาค่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตั้งรับและช่วยบรรเทาผลกระทบของการระบาดของโรคโควิด 19 ที่มีต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient (r)) พบว่า มีจำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) การเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ มีค่า r เท่ากับ 0.123 หมายถึงมีความสัมพันธ์กันเล็กน้อยในทิศทางเดียวกัน 2) แหล่งเงินกู้จากสถาบันการเงินเฉพาะกิจ มีค่า r เท่ากับ 0.145 หมายถึงมีความสัมพันธ์กันเล็กน้อยในทิศทางเดียวกัน 3) แหล่งเงินกู้จากสถาบันการเงินธนาคารพาณิชย์มีค่า r เท่ากับ 0.166 หรือมีความสัมพันธ์กันเล็กน้อยในทิศทางเดียวกัน และ 4) ภาวะหนี้สิน มีค่า r เท่ากับ 0.191 หมายถึงมีความสัมพันธ์กันเล็กน้อยในทิศทางเดียวกัน

4) แนวคิดของชุมชนชายฝั่งในการรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

ชุมชนชายฝั่งเสนอแนวทางการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและชุมชนในการรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และใช้อย่างคุ้มค่า ลดรายจ่ายในครัวเรือนและหารายได้เสริม เช่น การขายสินค้าออนไลน์ ชุมชนยังให้ความสำคัญต่อการจัดการขยะ ติดเชื้ออย่างถูกวิธี และการตั้งจุดคัดกรองตรวจสอบบุคคลภายนอกที่จะเข้าพื้นที่ แสดงถึงความตระหนัก และเห็นคุณค่าของทรัพยากรทางทะเลที่มีต่อชุมชนมาอย่างยาวนาน และมีความห่วงใยต่อสุขภาพของคนในครัวเรือนและชุมชนจากการติดโรคโควิด 19

2. แนวทางการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) ในระยะยาว ของจังหวัดภูเก็ต

จากการประชุมสนทนาระดับกลุ่มย่อย และเวทีระดับจังหวัดได้มีการวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แล้วนำมากำหนดกรอบกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับภารกิจหลักของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในการบริหารจัดการชุมชนชายฝั่งในภาพรวม ทั้งนี้เพื่อใช้ประกอบเป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในระยะยาว (วัตถุประสงค์ข้อที่ 2) ได้ 4 กลยุทธ์ ดังนี้

2.1 กลยุทธ์ที่ 1 ขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและสังคมบนฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

- 1) พัฒนาความรู้และทักษะคนรุ่นใหม่ด้านการตลาดออนไลน์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 2) ยกกระตือรือร้นทำอาชีพประมงพื้นบ้านและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง
- 3) กระตุ้นการแลกเปลี่ยนและการบริโภคในระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
- 4) พัฒนา digital platform สินค้าผลิตภัณฑ์ประมงชายฝั่ง เพื่อขยายโอกาสการตลาด
- 5) พัฒนาและยกระดับความเข้มแข็งของกลุ่มและเครือข่ายประมงพื้นบ้าน
- 6) ส่งเสริมให้ชุมชนจัดทำกิจกรรมการจัดการชายฝั่งตามบริบทที่เหมาะสม เช่น ปลูกและบำรุงรักษาป่า เก็บขยะ ป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง การเพิ่มสัตว์น้ำ ฯลฯ
- 7) ส่งเสริม/สนับสนุนอาชีพเสริมที่สอดคล้องกับศักยภาพชุมชนและทรัพยากรในท้องถิ่น
- 8) พัฒนาแผนตั้งรับปรับตัวเพื่อรับมือกับโรคระบาดใหม่ ในระดับชุมชน

2.2 กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับผลผลิตชุมชนชายฝั่งให้มีมูลค่าสูงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

- 1) ส่งเสริมการใช้นวัตกรรมการแปรรูป บรรจุภัณฑ์ และสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์จากชุมชน
- 2) สนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิต และแปรรูปผลิตภัณฑ์
- 3) สร้างตราสินค้า (Branding) สินค้าประมงชายฝั่งของชุมชน
- 4) สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อสร้างโอกาสในการตลาดให้สินค้าของชุมชน
- 5) เพิ่มทักษะการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพให้ชุมชน
- 6) ยกกระตือรือร้นท่องเที่ยวชุมชนให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์
- 7) ส่งเสริมการรวมกลุ่มในรูปวิสาหกิจชุมชน

2.3 กลยุทธ์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารตามแนวทางกองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินท้องถิ่น

- 1) ส่งเสริมความเข้มแข็งกลุ่มด้านการออมในระดับหมู่บ้านและเครือข่ายชุมชนชายฝั่ง
- 2) ยกกระตือรือร้นระบบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินของท้องถิ่น
- 3) สนับสนุนให้สถาบันการเงินชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน
- 4) พัฒนาระบบैयाและฟื้นฟูด้านเศรษฐกิจของสมาชิกกองทุนและสถาบันการเงินท้องถิ่น
- 5) ส่งเสริมและพัฒนาให้ครัวเรือนในชุมชนชายฝั่งเข้าถึงสถาบันและบริการทางการเงินของรัฐ
- 6) ส่งเสริมและพัฒนาแผนบริหารจัดการด้านงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพสถาบันทางการเงินทั้งในระดับหมู่บ้านและชุมชน

2.4 กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลน ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน

- 1) ยกย่องศักยภาพและสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ และขอบเขต อำนาจของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
- 2) พัฒนากลไกการแบ่งปันผลประโยชน์ และระบบสวัสดิการของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้ชัดเจน
- 3) เพิ่มบทบาทและศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมถึงหน่วยงานภาคีในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบบูรณาการ
- 4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการชายฝั่งในพื้นที่ชุมชนชายฝั่งให้มีประสิทธิภาพ
- 5) จัดตั้งกองทุนสีเขียว กองทุนสิ่งแวดล้อม โดยเชื่อมโยงกับการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่ง และริเริ่มระบบสวัสดิการชุมชนบนฐานทรัพยากรชายฝั่ง
- 6) สร้างแรงจูงใจให้หน่วยงานภายนอกและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนกลุ่ม และเครือข่ายในกิจกรรมการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ในรูปแบบ CSR และอื่น ๆ
- 7) วางระบบกลไกในการสนับสนุนงบประมาณให้กับชุมชนที่มีผลงานการอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อป้องกันภาวะโลกร้อน เก็บกักคาร์บอนและคุณค่าทางระบบนิเวศ อย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ตได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการประกอบอาชีพที่บางอาชีพ เช่น อาชีพรับจ้างทั่วไป และลูกจ้างเอกชนถูกเลิกจ้าง ส่งผลให้ว่างงาน หรือบางรายยังประกอบอาชีพเดิมอยู่ เช่น อาชีพค้าขาย และอาชีพประมงชายฝั่ง แต่มีความยากลำบากในการประกอบอาชีพ อีกทั้งมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ เพิ่มขึ้น เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำ ค่าอาหาร ค่าอินเทอร์เน็ต เนื่องจากเด็กนักเรียนไม่สามารถไปโรงเรียนได้จึงต้องเรียนออนไลน์ส่งผลให้รายได้ลดลง ในขณะที่หนี้สินเพิ่มขึ้น ซึ่งภาวะหนี้สินที่เพิ่มขึ้นนั้นเกิดจากความจำเป็นต้องกู้เงินใช้จ่ายเพื่ออุปโภคบริโภค การผ่อนชำระรถที่ซื้อก่อนสถานการณ์การระบาด และค่าใช้จ่ายการศึกษาของบุตรหลาน สอดคล้องกับรายงานของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2564) ที่ชี้ว่าในปี 2563 อัตราการว่างงาน ในประเทศเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 1.90 และชั่วโมงการทำงานลดลงร้อยละ 4.3 และตรงกับการศึกษาของมูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (2563) ที่พบว่า ในช่วงภาวะระบาดโรคโควิด 19 รายจ่ายของครัวเรือน ด้านค่าใช้จ่ายค่าไฟฟ้า และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรหลานเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่มากกว่าด้านอื่น ๆ รวมทั้งสอดคล้องกับรายงานของ RECOFTC (2020) ที่ได้ศึกษาผลกระทบของโรคโควิด 19 ต่อประชาชนที่ร่วมมือกันจัดการป่าชุมชน ในพื้นที่ 30 จังหวัด โดยส่งผลทางด้านลบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และอื่นๆ ในหลายประการ

2. ปัจจัยตั้งรับปรับตัวกับสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต ประกอบด้วย

2.1 ทูทางธรรมชาติ พบว่า พื้นที่ชายฝั่งจังหวัดภูเก็ตยังมีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่อุดมสมบูรณ์ โดยชุมชนมีการพึ่งพิงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเพิ่มมากขึ้นในช่วงสถานการณ์การระบาด เนื่องจากผู้ที่

ถูกเลิกจ้างกลับมาอยู่ในชุมชนมากขึ้น และหันมาทำประมงชายฝั่งเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน และขายสัตว์น้ำ ทำให้มีการจับสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น กล่าวสรุปคือในช่วงสถานการณ์การระบาดผู้ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างทั่วไป ลูกจ้างบริษัทเอกชน ประมงพาณิชย์ มีจำนวนลดลง ในขณะที่อาชีพประมงชายฝั่ง และอาชีพเกษตรกรรม มีจำนวนเพิ่มขึ้น ดังนั้นการมีทุนทางธรรมชาติที่ดีสามารถช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้ชุมชนได้ ซึ่งตรงกับ การศึกษาของ อิศระ ชาญราชกิจ และคณะ (2563) ที่พบว่าช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ชาวบ้านออกทำ ประมงเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นรายได้เสริมและเพื่อบริโภคในครัวเรือน ซึ่งลดค่าใช้จ่ายในการซื้อวัตถุดิบมา ประกอบอาหาร และตรงกับผลการศึกษาของ ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ (2564) ที่พบว่าการเคลื่อนย้าย ของแรงงานที่ไม่มีการทำงานในสาขาอื่นกลับมาเป็นแรงงานในภาคการเกษตร

2.2 ทุนทางสังคม พบว่า ชุมชนชายฝั่งมีการปรับตัวในด้านการดำเนินชีวิต การเป็นสมาชิกกลุ่มใน ชุมชน เช่น กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ และกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ช่วยให้สมาชิกภายในชุมชนมีการ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเบื้องต้น ทำให้สามารถรับมือกับผลกระทบได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย และ การที่ในพื้นที่ชุมชนมีสัญญาณโทรศัพท์มือถือ และสัญญาณอินเทอร์เน็ตทำให้สมาชิกชุมชนชายฝั่งได้รับการ เยียวยาจากรัฐจำนวนมาก (ร้อยละ 96.1) เนื่องจากสังคมไทยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางสื่อ สังคมออนไลน์อย่างแพร่หลายและทันต่อสถานการณ์ ทำให้ชุมชนมีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างทันทั่วทั้ง

3. แนวทางการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน และสามารถรับมือกับการแพร่ระบาดในระยะยาว มุ่งเน้นส่งเสริมการดำเนินงานและสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเครือข่ายชุมชนชายฝั่ง ส่งเสริมการใช้นวัตกรรมใน การแปรรูปผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าประมงของชุมชน เพิ่มศักยภาพการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ โดยเฉพาะกิจกรรมออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับภาคธุรกิจต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาแผน รับมือกับการระบาดใหม่ ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ โดยวิธีแสวงหาความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และท้องถิ่น ในรูปแบบ CSR เพื่อสนับสนุนกิจกรรมชุมชนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ชายฝั่ง นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการทบทวนและแก้ไขกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อชุมชนในการ บริหารจัดการชายฝั่งและการใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และ เหมาะสมกับบริบทของชุมชน กล่าวโดยสรุป ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่มีผลต่อการดำเนินตามกลยุทธ์ คือการสร้าง ความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนชายฝั่งเพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมในการปรับตัวและดำเนินการได้อย่าง ต่อเนื่อง และการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับกลยุทธ์แต่ละด้าน

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษา กับผลการศึกษาในจังหวัดตราด สมุทรสาคร นครศรีธรรมราช พังงา กระบี่ และสตูล (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2565) พบว่า ผลกระทบจากสถานการณ์โรคโควิด 19 ที่ ชุมชนชายฝั่งได้รับ มีความแตกต่างกันในแต่ละจังหวัด และปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการ ได้รับผลกระทบของชุมชนชายฝั่งก็มีความแตกต่างกันเช่นกัน สำหรับแนวคิดของชุมชนต่อแนวทางการจัดการ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและชุมชนในการรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 มีการเสนอให้ ส่งเสริมการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า รองลงมา คือให้การลดรายจ่ายในครัวเรือนและหา รายได้เสริม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขายสินค้าออนไลน์ นอกจากนี้ชุมชนทุกจังหวัดยังให้ความสำคัญต่อการให้ ความรู้และการจัดการเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ องค์การอนามัยโลก (WHO, 2020) ยังได้รายงานภาพรวมของภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกว่าการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ได้ส่งผลเสียหายนต่อความเป็นอยู่ของประชากรโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านสุขภาพ การจ้างงาน และการผลิตอาหารเพื่อการบริโภคในทุกพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาด ซึ่งทำให้ส่งผลกระทบต่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ที่ได้กำหนดไว้ จึงจำเป็นต้องมีนโยบายและแผนงานที่เหมาะสมเพื่อรับมือกับเหตุการณ์ดังกล่าวต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง คือ หน่วยงานของกรมในระดับพื้นที่ควรประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ท้องถิ่นและเอกชนเพื่อผลักดันกลยุทธ์ที่ 1-4 ให้ไปอยู่ในแผนพัฒนาของจังหวัด เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพราะส่วนใหญ่เป็นการ ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพและทักษะต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ
2. ข้อเสนอแนะต่อจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ควรศึกษาผลกระทบของโรคโควิด 19 ในระยะยาว เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลในการรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต
3. ข้อเสนอแนะต่อชุมชน คือ ชุมชนชายฝั่งควรพิจารณานำแนวทางนี้ไปใช้ประโยชน์ หรือประยุกต์ใช้ในกรณีที่เกิดวิกฤติโรคระบาดชนิดอื่น หรือสถานการณ์อื่นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะเดียวกัน

กิตติกรรมประกาศ

โครงการนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยการสนับสนุนจากหลายฝ่าย คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) และกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ที่เห็นความสำคัญและสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ ขอขอบคุณคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช รศ.ดร.ดุสิต เวชกิจ ดร.สุธิดา มณีเนกคุณ ดร.อภิษฎา เรืองเกตุ ดร.สุรินทร์ อ้นพรม ที่กรุณาให้คำปรึกษา และการร่วมดำเนินงานวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์ ขอขอบคุณ รศ.ดร.เบญจมาศ อยู่สุข และ รศ.บำเพ็ญ เขียวหวาน ที่กรุณาให้คำแนะนำในการศึกษาข้อมูลชุมชนชายฝั่ง ขอขอบคุณความร่วมมือจากทีมงานส่วนวิจัยทรัพยากรป่าชายเลน ทีมงานจากศูนย์วิจัยทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 (พังงา) คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำหรับความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม และการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย และขอขอบพระคุณผู้นำชุมชน กลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมถึงสมาชิกชุมชนชายฝั่งในจังหวัดภูเก็ต ทุก ๆ ท่าน ที่ท่านเสียสละเวลาอันมีค่ามาร่วมให้ข้อมูลสำคัญสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยหวังว่างานนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2564). ฐานข้อมูลชุมชนชายฝั่งในประเทศไทย โดย กองจัดการชุมชนชายฝั่งและ
เครือข่าย กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ไฟล์เอกสารไม่เผยแพร่)
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2565). โครงการของการระบาดของโรคติดต่อไวรัสโคโรนา-2019 ต่อสภาพเศรษฐกิจ
และสังคมของชุมชนชายฝั่ง และแนวทางจัดการ. รายงานผลสัมฤทธิ์สำหรับทุนสนับสนุนมูลฐาน (Fundamental
Fund). กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564.
- กรมประชาสัมพันธ์. (2564, 25 ธันวาคม). Phuket Sandbox. สืบค้นจาก
<https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/31/iid/64333>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564, 10 พฤษภาคม). สถิติด้านการท่องเที่ยว ปี 2562. ข้อมูลนำเสนอสถิตินักท่องเที่ยว
ภายในประเทศ ไตรมาสที่ 1 และ 4 ปี 2562 (จำแนกตามภูมิภาคและจังหวัด). สืบค้นจาก
https://www.mots.go.th/download/article/article_20190819123309.pdf
- มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. (2563). รายงานฉบับสมบูรณ์การวิจัยเรื่องการประเมินความเสียหาย ผลกระทบและการปรับตัว
ของชุมชนท้องถิ่นต่อภาวะโรคระบาด COVID 19. กรุงเทพฯ, สถาบันพระปกเกล้า และมูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ. (2564). ผลกระทบ COVID-19 ระบาดรอบ 2 ต่อเนื่องรอบ 3 กับทิศทางตลาดแรงงานไทย.
กรุงเทพฯ, สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ).
- ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. (2564, 31 พฤษภาคม). รายงานพิเศษผลกระทบวิกฤตโควิด 19
ชาวประมงพื้นบ้านปรับตัวอย่างไร. สืบค้นจาก <http://repository.seafdec.or.th/bitstream/handle>
- สำนักงานสถิติจังหวัดภูเก็ต. (2564, 14 พฤษภาคม). รายงานสถิติจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2562. สืบค้นจาก
<https://drive.google.com/file/d/1xIMVfZtHplPTBj2j6YMP0hUQdmRQ-KM1/view>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564, 14 พฤษภาคม). เอกสารประกอบการระดมความเห็นกรอบ
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก
<https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13>
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดภูเก็ต. (2564, 26 กันยายน). รายงานสถานการณ์ COVID -19 จังหวัดภูเก็ต. สืบค้นจาก
<https://www.facebook.com/83ssj/>
- อิสระ ชาญราชกิจ, เพ็ญจันทร์ ละอองมณี, จิระศักดิ์ หลานหมื่น, ธัญลักษณ์ เสือสี, จริยา ศรีเกลี้ยง, รัตนา เตี้ยเย, สันติพงษ์ ปุตุสะ.
(2564, 15 มิถุนายน). ผลกระทบวิกฤตโควิด19 ที่มีต่อชาวประมงพื้นบ้านและการปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้าน.
สืบค้นจาก <https://repository.seafdec.or.th/handle/20.500.12067/1470>
- RECOFTC, 2020. Impact of COVID-19 on forest communities in Thailand: April 2020 survey results from 30
provinces. Bangkok, Thailand: RECOFTC.
- WHO, 2020. Impact of COVID-19 on people's livelihoods, their health and our food systems. Joint
statement by ILO, FAO, IFAD and WHO. [cited 2020 Oct 13]. Available from:
<https://www.who.int/news/item/13-10-2020-impact-of-covid-19-on-people's-livelihoods-their-health-and-our-food-systems>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory statistics*, (Second Edition). New York: Harper & Row.